

вдосконалювати наявні балансові методи фінансового планування й прогнозування шляхом розробки та використання економіко-математичних методів і моделей, а також сучасних інформаційних технологій. Це значною мірою знизить трудомісткість розрахунків, зробить результати багатоваріантними. Вибір управлінських рішень на багатоваріантній базі однозначно забезпечує їх вищу ефективність.

1. Мальцев Г.Н. Финансы: Проблемы управления и прогнозирования / Г.Н. Мальцев, И.Г. Мальцева. – М.: Дело, 2005. – 344 с.

2. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: в 3 т. / за ред. чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – Т. 3: Фінанси підприємств: тенденції, стан і проблеми управління. – 308 с.

УДК 65:336

Л.М. Томаневич

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЧЕРЕЗ ОПТИМІЗАЦІЮ ПОДАТКОВОГО ВПЛИВУ

Розглядаються негативні явища і тенденції діючої податкової системи, застосування комплексного підходу до її реформування в контексті удосконалення системи економічної безпеки.

Ключові слова: податки, податкова система, податкова реформа, інструменти податкового впливу, суб'єкти господарювання, економічна безпека, кредити, кредитні кошти, державні гарантії, наповнення бюджету.

Рассматриваются негативные явления и тенденции действующей налоговой системы, применения комплексного подхода к ее реформированию в контексте усовершенствования системы экономической безопасности.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, налоговая реформа, инструменты налогового влияния, субъекты ведения хозяйства, экономическая безопасность, кредиты, кредитные средства, государственные гарантии, наполнения бюджета.

In the article the negative phenomenon and tendencies of the operating tax system, application of the complex approach to its reformation in the context of improvement of the system of economic security are examined.

Key words: tax, tax system, tax reform, instruments of tax influence, subjects of menage, economic security, credits, credit funds, state guarantees, filling of budget.

Постановка проблеми. Надмірна кількість податків і зборів та значний рівень податкового навантаження на господарюючі суб'єкти призводять до негативних явищ в економіці, уповільнюють ринкові перетворення, знижують конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників, гальмують інвестиційні процеси. Саме тому, забезпечення механізму удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання потребує насамперед здійснення радикальної податкової реформи й запровадження дієвих заходів і ефективних інструментів податкового впливу.

Податкова система, яка функціонує в Україні, впливає на погіршення економічної безпеки суб'єктів господарювання, унеможливує функціонування підприємницької та інвестиційної діяльності, що негативно позначається на динаміці ринкових перетворень, мотивації підприємницької діяльності, ефективності використання капіталу тощо. Це обумовило гостру потребу в її реформуванні.

Стан дослідження. Сутність методів та інструментів впливу податків на механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання досліджували у своїх працях вітчизняні вчені: М. Азаров, О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, В. Грушко, М. Денисенко, О. Десятник, М. Єрмошенко, С. Єрохін, В. Загорський, О. Захаров, О. Гребельник, А. Крисоватий, О. Квасовський, В. Онищенко та інші. Ідеї щодо визнання ролі податків як інструментів регулювання економіки розвивали у своїх роботах такі зарубіжні вчені, як Д. Міллер, Ж. Сімодн де Сімодні, Ж. Б. Сей, Дж. Кейнс, Т. Мальтус, А. Вагнер, Д. Гобсон, І. Фішера, Ф. Ліст, А. Шафле та інші.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання через оптимізацію податкового впливу, стимулювання їх підприємницької діяльності, інвестиційної активності з урахування умов функціонування економіки України та впливу податків на фінансовий стан і результати діяльності підприємств.

Виклад основних положень. Умовами успішної податкової реформи в Україні мають стати, по-перше, усунення основних недоліків діючої податкової системи та, по-друге, забезпечення наукового підходу до утворення концепції системи оподаткування юридичних та фізичних осіб [1, с. 61]. Доцільним буде застосування комплексного підходу до реформування податкової системи, що має містити такі складові, як забезпечення стабільної правової бази, її гармонізація із законодавством, організаційні зміни у системі державного регулювання та адміністрування податків; зміни методів та принципів контролю за сплатою податків; узгодження ставок оподаткування з мож-

ливостями платників податків; галузеве і регіональне диференціювання ставок оподаткування з метою узгодження різних груп економічних інтересів [15, с. 41].

З метою здійснення податкових реформ в Україні було розроблено ряд нормативно-законодавчих актів і законопроектів [1; 2; 3; 4; 6] та Концепцію реформування податкової системи [5] на період до 2015 р., у якій передбачено, що реформа здійснюватиметься у три етапи. Очікувалося, що на першому етапі запроваджуватимуться заходи, спрямовані на подолання основних недоліків податкової системи, буде розроблено та ухвалено Податковий кодекс. Щоправда слід зазначити, що повного виконання завдань першого етапу, запланованого на 2007 р., не відбулося.

На другому етапі (2008–2012 рр.) передбачається реалізація положень Податкового кодексу з метою створення сприятливого економічного середовища шляхом нормативно-правового забезпечення. На третьому етапі (2013–2015 рр.) планується реформування податкової системи, а також реформування системи адміністрування податків [5].

В основу Концепції реформування податкової системи України покладено проект Податкового кодексу. Проте, як науковці, так і практики мають багато нарікань щодо змісту, структури і соціально-економічної спрямованості Податкового кодексу. Зазначимо, що в цілому податкове законодавство не стане простішим, податкове навантаження істотно не зменшиться (крім ПДВ), а стимулів для розвитку підприємництва і нових технологій буде недостатньо, а комплекс передбачуваних заходів, не враховує кризового стану економіки і не відповідає сучасним вимогам соціально-економічного розвитку країни. Окрім того, очікувані зміни здебільшого передбачають посилення виконання податками фіскальної функції, поліпшення їхнього адміністрування, удосконалення роботи податкової адміністрації. Навіть до основних цілей податкової реформи віднесено «автоматизацію процесів оподаткування» та «реформування державної податкової служби», що є лише інструментами і механізмами для досягнення мети податкових реформ.

Водночас серед основних цілей прийняття Концепції реформування податкової системи України чільне місце посідає і сприяння сталому економічному зростанню на основі виваженої інвестиційно-інноваційної політики, а серед її завдань – підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій, поетапне зниження податкового навантаження на платників податків та проведення збалансованої бюджетної політики [5].

Отже, проблема щодо визначення та реалізації ефективних шляхів реформування податкової системи в Україні залишається актуальною. Її вирішення потребує: оптимізації місця і ролі податкової системи у загальній економічній політиці держави, визначення пріоритетів державної підтримки економіки, удосконалення методів та інструментів впливу податків на суб'єкти господарювання та систему економічної безпеки держави.

Завершення податкової реформи згідно Концепції реформування у разі цілковитого дотримання встановлених термінів її здійснення очікується лише у 2015 р. Проте, враховуючи порушення термінів реалізації у 2007–2008 рр. вона може перенестись на невизначений строк. Адже, як свідчать результати аналізу динаміки впровадження нормативно-правових актів в Україні, заплановані заходи часто цілком або частково не виконуються. Так, ще наприкінці 2001 р. було прийнято Програму розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 р [7].

Згідно з вказаною Програмою одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері активізації інвестицій визначено реформування податкової системи. У таблиці наведено основні завдання податкової реформи та проаналізовано динаміку їх виконання.

У контексті зазначеної реформи було вказано про створення стабільної податкової системи, яка забезпечувала б достатній обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів та водночас сприяла б ефективному функціонуванню підприємницького середовища, створенню умов для подальшого виходу України на світовий ринок. Проте, мету Програми, розрахованої на дев'ять років, не було навіть частково досягнуто за сім років її реалізації, не виконано більшість із завдань, що висувалися, про що й свідчать дані таблиці.

Затягування податкових реформ, невиконання запланованих заходів, призводить до негативних кумулятивних ефектів в економіці й ускладнює реалізацію ефективних інструментів впливу податків на механізм системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. На проблему невиконання реформ у встановлені терміни неодноразово зверталася увага науковцями і практиками, адже повільні реформи не дозволяють суттєво підвищити конкурентоспроможність країни найближчими роками. Як результат, Україна може назавжди залишитись «країною пізнього розвитку». На нашу думку, необхідно виконати всю законодавчу і організаційну роботу таким чином, щоб у результаті послідовної реорганізації податкової системи вже у найближчі роки країна стала конкурентоспроможною і привабливою для інвесторів, наповнюючи бюджети податками з прибутків як фізичних, так і юридичних осіб, не придушуючи їх ділової активності.

**Оцінка стану виконання завдань податкової реформи згідно
Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 рр.**

№ з/п	Завдання податкової реформи згідно Програми	Оцінка виконання станом на 2008 р.	
		стан виконання	пояснення
1.	Зниження податкового навантаження шляхом скорочення переліку податків, зборів (обов'язкових платежів), зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці	не виконано	не відбулося ані суттєвого скорочення переліку податків, ані істотного зниження навантаження на фонд оплати праці
2.	Розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, які безпосередньо не пов'язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю	виконано частково	скорочення чисельності податкових пільг відбулося без повного скасування тих з них, які не пов'язані з інноваційною та інвестиційною діяльністю, а також без впровадження натомість будь-яких ефективних стимулюючих податкових інструментів
3.	Запровадження механізму декларування податкових пільг суб'єктами-платниками податків	виконано частково	декларування пільг відбувається без узагальнення отриманої інформації та належного оцінювання ефективності пільг
4.	Запровадження оподаткування нерухомості	не виконано	податок на нерухоме майно не запроваджено
5.	Стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств з удосконаленням умов оподаткування, що стимулюють поновлення основних виробничих фондів та розвиток малого бізнесу	не виконано	не запроваджено жодних стимулів щодо поновлення основних виробничих фондів
6.	Підвищення рівня сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)	виконано частково	рівень сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) підвищено, проте позитивного впливу на підприємницьку діяльність та інвестування цим не досягнуто
7.	Недопущення подвійного оподаткування нерезидентів	виконано	механізм оподаткування нерезидентів здебільшого відповідає міжнародним підходам

Поряд з тим, реформа оподаткування з точки зору оптимізації впливу податків на механізм системи економічної безпеки суб'єктів господарювання не може бути одноразовим чи короткочасним явищем у зв'язку з тим, що трансформаційні процеси в Україні ще не забезпечили цілкового панування ринкових принципів господарювання. Так, наприклад, Велика Британія запроваджує найрадикальніший з-поміж усіх країн Європи план протидії економічній кризі. Найновітніша новачка – зменшення податку на додану вартість із 17,5% до 15%, матиме кумулятивний ефект. Ще одним антикризовим заходом є податкові канікули для малого і

середнього бізнесу, додаткові мільярди кредитних коштів та державні гарантії під ці кредити Податкове «закручування гайок» заплановане на 2011 рік, хоча відновлення економіки очікується у 2010 році. Тому можемо зробити висновок, що Британська влада спочатку «відкручує» гайки, а потім, коли криза мине, поступово буде їх закручувати. У Сполучених Штатах Америки з метою виходу з кризи та реформування податкової системи створено президентську Консультативну (дорадчу) комісію з питань проведення федеральної податкової реформи [8, с.56], аналогічні процеси відбуваються у Франції та Німеччині. У Чехії, Угорщині, Польщі, Словенії та інших країнах інвесторам і підприємцям надаються різноманітні пільги у вигляді податкових кредитів і знижок, субсидій, дотацій, пільгових кредитів тощо на створення робочих місць, розвиток інноваційних технологій у фармацевтичній, хімічній, машино- і автомобілебудівній галузях, а також при започаткуванні бізнесу в економічно малорозвинутих регіонах та в інших випадках [9]. Сучасне податкове законодавство країн ЄС надає ряд податкових переваг суб'єктам господарювання, що спрямоване на стимулювання укрупнення підприємств, поліпшення умов міжнародного руху капіталу та активізацію використання й захисту об'єктів інтелектуальної власності, а, отже, й посилення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Таким чином, можна зробити висновок, що податкова політика не може бути постійною і запроваджуватися на тривалий термін, оскільки коливання економічної і ринкової кон'юнктури потребує гнучкості оподаткування та чіткого реагування на кризові ситуації в економіці.

Відтак, при формуванні ефективного впливу податків на механізм удосконалення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання необхідно оцінювати економічну ситуацію в країні, підприємницьку діяльність та інвестиційну активність, вивчати вітчизняний (попередній) і запроваджувати іноземний досвід, розробляти нові науково обґрунтовані завдання податкового впливу, визначати і обчислювати витрати держави на запровадження заходів впливу та формування органів управління і контролю, оцінювати співвідношення вигоди і витрат від запровадження заходів податкового впливу на механізм удосконалення системи економічної безпеки, узгоджувати вплив податків на механізм удосконалення системи економічної безпеки із загальною економічною політикою держави. Податковий вплив може бути оцінений як ефективний лише тоді, коли співвідношення державних витрат на запровадження пільг і преференцій із сукупним обсягом державних доходів знижуватиметься на тлі безперервної активізації підприємницької діяльності та обсягів інвестицій, посилення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Висновки. Перш ніж здійснювати податкову реформу, необхідно виробити Стратегію розвитку держави, унеможливаючи при цьому зміну умов оподаткування та ведення бізнесу при зміні влади та

політичних сил. Тому, на нашу думку, методи й інструменти податкового впливу мають органічно поєднуватися з іншими важелями державного впливу на систему економічної безпеки підприємств, підприємницьку діяльність та інвестиційну активність. Такими, як кредитна підтримка, система державних субсидій і дотацій, пряме державне фінансування окремих проєктів і програм, система державного соціального страхування та державна підтримка недержавного страхового забезпечення, митно-тарифне, грошово-валютне, цінове, антимонопольне регулювання, амортизаційна політика тощо. Тільки у випадку органічного поєднання усіх регулювальних важелів можна досягти стабільних позитивних зрушень в економіці України. При цьому, державне втручання в економіку має бути обмеженим та спрямовуватися виключно на виконання основних пріоритетних завдань держави, забезпечувати економічну безпеку держави та суб'єктів господарювання, формування інноваційного типу економіки, посилення конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників на внутрішньому і світовому ринках, підвищення рівня зайнятості, запобігання негативному впливу виробництва на навколишнє природне середовище.

1. Про фіксований сільськогосподарський податок: Закон України станом на 17.12.1998 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>. 320-14.

2. Про податок з доходів фізичних осіб: Закон України станом на 22.05.2003 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15>.

3. Про схвалення Концепції реформування податкової системи: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.02.2007 р. № 56-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dra.lg.ua/inf/konzer.htm>

4. Про єдиний митний тариф України: Закон України станом на 05.02.1992 р. / Кабінет Міністрів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4-93>

5. Відкрите звернення громадських організацій до органів влади, політичних партій, громадськості, засобів масової інформації з приводу прийняття проєкту Концепції реформування податкової системи України // Всеукр. громад. об'єднання «Успішна Україна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspishnaukraina.com.ua>

6. Проєкт Податкового кодексу України / Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main>.

7. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки: Постанова Кабінету міністрів України від 28.12.2001 р. / Кабінет Міністрів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

8. Соколовська А. М. До питання про податкову реформу в Україні / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 55–61.

9. Соколовська А.М. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А.М. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4–12.

10. Качала Т.М. Оптимізація управління процесами забезпечення економічної безпеки регіону / Т.М. Качала // 36. наук. праць. Серія: Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ. – 2008. – Вип. 19. – С. 3–10.

11. Загородній А.Г. Податки та податкове планування підприємницької діяльності / А.Г. Загородній, А. В. Єлісєєв. – Львів: Центр Бізнес-Сервісу, 2003. – 152 с

12. Грушко В.І. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності / В.І. Грушко, Л.О. Кошембар // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 89–97.

13. Кошембар Л.О. Стимулювання інвестиційної активності через оподаткування прибутку підприємств / Л.О. Кошембар // Вчені записки. – 2007. – Вип. 16. – С. 82–88.

14. Широки Я. Как справиться с налогами / Я. Широки // Чешская торговля и предпринимательство. – 2007. – № 3/4. – С. 9–10.

15. Ревун В.І. Про реформування й модернізацію податкової системи / В.І. Ревун // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 27–34.

16. Щербак В. Мировые модели налогообложения / В. Щербак; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. – К., 2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/articles/70/>

УДК 368

Н.В. Ткаченко

УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ В ІНТЕРЕСАХ СТІЙКОГО ТА БЕЗПЕЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВИКА

Розглянуто підходи до визначення сутності страхового портфеля та основних характеристик його стійкості. Запропоновано додаткові характеристики стійкості страхового портфеля – перестраховальна стійкість, гнучкість реагування на ринкову ситуацію, безпечність.

Ключові слова: *страховий портфель, страхова компанія, фінансова стійкість страховика, стійкість страхового портфеля, перестраховальна стійкість, гнучкість реагування на ринкову ситуацію, безпечність.*

Рассмотрены подходы к определению сущности страхового портфеля и основных характеристик его устойчивости. Предложены дополнительные характеристики устойчивости страхового портфеля – перестраховая устойчивость, гибкость реагирования на рыночную ситуацию, безопасность.

Ключевые слова: *страховой портфель, страховая компания, финансовая устойчивость страховщика, устойчивость страхового портфеля, перестраховая устойчивость, гибкость реагирования на рыночную ситуацию, безопасность.*